

Επιχείρηση Πολύκαστρον. Μια απόπειρα ανταρτοπολέμου εναντίον της χούντας*

ΜΙΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΔΟΣΜΕΝΗ ΣΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΕΛΗΟΛΑΝΗ

Πριν από τη αεροπειρατεία σε σκάφος της Ολυμπιακής, που πραγματοποιήσαμε το Νοέμβριο του 1968 στην πτήση Νέα Υόρκη-Παρίσι- Αθήνα¹, είχαμε προετοιμαστεί για μιαν άλλη επιχείρηση ανταρτοπολέμου εναντίον της χούντας. Η ομάδα μας, που είχε την ονομασία International Commandos for Greece, την είχε προγραμματίσει για τον Αύγουστο του 1968. Η ομάδα μας είχε αρχίσει να εξασκείται στη χρήση των όπλων μόλις λίγους μήνες μετά το πραξικόπημα, το φθινόπωρο του '67.

Υπολογίσαμε ότι χρειάζονταν είκοσι περίπου άτομα. Ύστερα από ένα χρόνο καταφέραμε με πολύ κόπο να βρούμε τα κατάλληλα πρόσωπα

---

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Δημοσιεύουμε και σε αυτό το τεύχος μιαν ακόμη μαρτυρία του Ιταλού δημοκράτη Ουμπέρτο Τζόβινο στον Δημήτρη Δεληολάνη για μια σημαντική στιγμή της διεθνούς κινητοποίησης εναντίον της ελληνικής χούντας. Πρόκειται για μιαν από τις μη πραγματοποιηθείσες επιχειρήσεις επαναστατικής αλληλεγγύης, που οι Ιταλοί δημοκράτες της International Commandos for Greece, οργάνωσαν στον μεγάλο, ακόμη άγνωστο, αγώνα της αντίστασης στην επτάχρονη δικτατορία.

1. Βλέπε προηγούμενο τεύχος των Τετραδίων, τ. 48.

και να συγκροτήσουμε την ομάδα. Βεβαίως, η απόπειρα και η σύλληψη του Παναγιώλη, τον Αύγουστο του 1968, μας βοήθησε να καταλάβουμε ότι έπρεπε γρήγορα να επισπεύσουμε τη δράση μας, ότι δεν έπαιρνε άλλες αναβολές.

Ριχτήκαμε αμέσως στην οργανωτική δουλειά και κάναμε τις πρώτες επαφές. Ο πολιτικός στόχος μας ήταν να δείξουμε στη διεθνή κοινή γνώμη ότι το στρατιωτικό καθεστώς δεν έλεγχε πλήρως την εσωτερική κατάσταση στην Ελλάδα. Πράγμα που δεν ήταν πέρα για πέρα εκτός πραγματικότητας, όπως διαπίστωσα προσωπικά όταν πήγα στην Ελλάδα και έκανα αναγνώριση εδάφους. Ήταν σαφές ότι η αστυνομία και η χωροφυλακή επιτηρούσαν τα πάντα. Αλλά εγώ είχα ήδη εμπειρία από τις συνθήκες που επικρατούσαν στην Πολωνία επί παραδείγματι, όπου είχα κατοικήσει για κάποιο διάστημα και διεπίστωσα ότι εκεί ο έλεγχος ήταν πλήρης, ενώ στην Ελλάδα υπήρχαν ακόμη περιθώρια για να κινηθεί κανείς. Πάντα, βεβαίως, με μεγάλη προσοχή, πόσο μάλλον αν ήταν ξένος.

Θέλαμε να οργανώσουμε μιαν εντυπωσιακή ενέργεια, πολύ θεαματική. Να κατακτήσουμε ενδεχομένως τα πρωτοσέλιδα. Έπρεπε να αποδείξουμε με χειροπιαστό και αναμφισβήτητο τρόπο την αδυναμία του καθεστώτος. Επιπλέον, θέλαμε να εμπλακούν στην ενέργειά μας και ξένοι, ει δυνατόν Αμερικανοί, έτσι που η ενέργεια μας να έχει απήχηση και στα αμερικανικά Μ.Μ.Ε. Ήδη από τότε, είχαμε πολύ ξεκάθαρες ιδέες για τη σπουδαιότητα του συστήματος πληροφόρησης στην πολιτική δράση.

Την πρώτη στοιχειώδη στρατιωτική εξάσκηση την κάναμε στα βουνά στην περιοχή Καλντάνα της Τοσκάνης. Τα επιλέξαμε διότι έχουν κάποιες ομοιότητες με το ελληνικό τοπίο. Η εξάσκηση σκόπευε περισσότερο στο να εξοικειωθούμε με το φυσικό περιβάλλον, παρά στη χρήση των όπλων ή των εκρηκτικών· η επιχείρηση Πολύκαστρον δεν προέβλεπε σκληρές δοκιμασίες, όπως συχνές πεζοπορίες στις κορυφές των βουνών ή άλλου είδους δράση που να απαιτεί εξαιρετική φυσική αντοχή. Χρειαζόταν όμως το σωστό περιβάλλον, για να δημιουργηθεί στην ομάδα μας η σωστή νοοτροπία.

Βεβαίως, κανείς δεν μπορούσε να αποκλείσει την πιθανότητα να χρειαστεί να κάνουμε χρήση των όπλων. Γι' αυτό, ήταν σημαντικό να μάθουμε ακόμη και στοιχειωδώς, πώς να τα χειριζόμαστε. Έστω κι αν τελικά δεν θέλαμε να τα χρησιμοποιήσουμε, έπρεπε να έχουμε κάποιες γνώσεις.

Δεν διαθέταμε σκοπευτήριο και συνεπώς δεν μπορέσαμε να ρίξουμε ούτε έναν πυροβολισμό. Σε εκείνη την περιοχή δεν ήταν δυνατόν να

πυροβολήσεις χωρίς να γίνεις αντιληπτός. Μόνο δυο από την ομάδα μας είχαν κάποια πείρα στη χρήση των όπλων, διότι είχαν ήδη κάνει τη θητεία τους, και ήταν εκείνοι που έπαιξαν το ρόλο του εκπαιδευτή. Ο ένας από τους δύο, που μετά δεν ήρθε μαζί μας στην Ελλάδα, είχε πάθος με τα όπλα και μας έμαθε κάμποσα χρήσιμα κόλπα. Το πιο σημαντικό, ωστόσο, ήταν ότι προσπαθούσαμε να δημιουργήσουμε εκείνο το πνεύμα πειθαρχίας που απαιτείται να διαθέτει ένα στρατιωτικό σώμα, να κάνουμε όλοι μαζί εκείνο που είχαμε αποφασίσει να κάνουμε. Κατά την εκτέλεση της επιχείρησης, πράγματι, δεν έπρεπε να συναντήσουμε κανένα πρόβλημα, ούτε να έχουμε άσχημα μπλεξίματα με άσκοπους πυροβολισμούς, ενδεχόμενους τραυματίες και άλλα του είδους.

Τα όπλα τα είχαμε περισυλλέξει από εδώ κι από εκεί. Αποφύγαμε προσεχτικά να απευθυνθούμε σε λαθρεμπόρους και ανθρώπους του υποκόσμου. Αυτή η αρχή ίσχυσε όσο κράτησε και η ομάδα μας: μακριά από τα περιβάλλοντα του υποκόσμου, διότι βρίθουν από πληροφοριοδότες, ελαφρόμυαλους, προβοκάτορες. Σε τελική ανάλυση, είχαμε ανάγκη από λιγοστά όπλα: ήταν περιττό να διακινδυνεύσουμε να μας συλλάβουν να οπλοφορούμε παράνομα εξαιτίας κάποιου φλύαρου κακοποιού.

Εκείνη την εποχή δεν ήταν υποχρεωτικό να δηλώνεις στην αστυνομία την κατοχή του όπλου που είχες στο σπίτι σου. Αυτό το μέτρο επιβλήθηκε αργότερα, στα πλαίσια της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας. Γι' αυτό βρισκόταν πάντοτε κάποιος σύντροφος ή φίλος που γνώριζε κάποιον άλλον σύντροφο ή φίλο ο οποίος είχε όπλο στο σπίτι του και μπορούσε να μας το δώσει.

Κάποια στιγμή εξασφάλισα και την πρόσβαση σε κρυφή αποθήκη όπλων που είχαν συντηρήσει οι πρώην αντάρτες της Τοσκάνης μετά τη λήξη του πολέμου. Είναι γνωστή η ιστορία των όπλων που είχαν στη διάθεση τους οι αντάρτες το 1945. Μετά τη διαταγή των συμμάχων να αφοπλιστούν και να διαλυθούν τα αντιστασιακά σώματα, οι αριστεροί αντάρτες παρέδωσαν στις Αρχές τα παλιοντούφεκα και έσπευσαν να κρύψουν τα καλύτερα όπλα τους, περιμένοντας να έρθει η στιγμή να ξεκαθαρίσουν τους λογαριασμούς τους με τους δεξιούς αντιπάλους τους. Αυτό ήταν ένα φαινόμενο που αφορούσε κυρίως τους κομμουνιστές αντιστασιακούς, που είχαν κατά νου όχι μόνον την απελευθέρωση της Ιταλίας από τους φασίστες και τους Γερμανούς, αλλά και την προλεταριακή επανάσταση. Στην Τοσκάνη όμως αντιστασιακοί και άλλων κομμάτων, όπως ήταν οι σοσιαλιστές και οι οπαδοί του Κόμματος Δράσης των αδελφών Ροσέλι, είχαν φροντίσει, καλού κακού, να αποθηκεύσουν τον οπλισμό τους.

Αλλά δεν χρειάστηκε ποτέ να προσφύγουμε σε αυτή την αποθήκη. Βρήκαμε, τελικά, από άλλες πηγές τα λιγοστά όπλα που χρειαζόμασταν. Βρήκαμε μάλιστα κι ένα αυτόματο Τόμσον. Το είχε στο σπίτι του ο πατέρας ενός συντρόφου, που υπήρξε αντάρτης κατά την διάρκεια της γερμανικής κατοχής. Ο γιος του τού το έκλεψε από το σπίτι και μας το έφερε για να εμπλουτίσει το μικρό μας οπλοστάσιο. Όλα τα άλλα όπλα μας ήταν πιστόλια. Το πιο καλό ήταν το Μπερέτα των 9 χιλιοστών. Το είχα εγώ και κατόπιν το χρησιμοποίησα στην αεροπειρατεία. Είχαμε δυο πιο παλιά πιστόλια που δεν ενέπνεαν καμία εμπιστοσύνη από την άποψη της λειτουργίας τους. Ύστερα είχαμε και δυο χειροβομβίδες, μια τύπου Ανανάς και μια SRCM. Στο Παρίσι, πριν από την αεροπειρατεία, χρειάστηκε να ξεφορτωθώ μian άλλη χειροβομβίδα, ένα πιστόλι, αλλά κι ένα στιλέτο, που λέγαμε να το πάρουμε μαζί μας στο αεροπλάνο για να το χρησιμοποιήσουμε σε περίπτωση πάλης σώμα με σώμα. Πάλι για την οποία, εξάλλου, δεν είχα καθόλου γυμναστεί.

Όλα αυτά τα είχαμε περισυλλέξει από τον κύκλο των συντρόφων, από φίλους των φίλων. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα μπορέσαμε με ευκολία και βρήκαμε καμιά δεκαριά όπλα. Αν χρειαζόταν να υπερβούμε εκείνο τον αριθμό, θα αναγκαζόμασταν να προσφύγουμε σε εκείνη την κρυφή αποθήκη των αντιστασιακών.

Η περισυλλογή γινόταν κατά τρόπο μάλλον απλό: στέλναμε έναν πρώην αντάρτη σε κάποιον που ξέραμε ότι είχε όπλο να του αναφέρει ότι κάποιοι σύντροφοι είχαν ανάγκη από το όπλο του για την ελληνική αντίσταση. Όλα αυτά σήμερα φαίνονται απίστευτα, αλλά δείχνουν το κλίμα που επικρατούσε τότε. Οι Ερυθρές Ταξιαρχίες δεν υπήρχαν ακόμη, θα έκαναν την εμφάνισή τους μετά από μερικά χρόνια, γύρω στο 1970-'71. Δεν υπήρχε, λοιπόν, κανένας φόβος να χρησιμοποιήσουμε ενδεχομένως τα όπλα των φίλων και συντρόφων μας για πράξεις που δεν θα ενέκριναν πολιτικά ή που θα κινδύνευαν να αμαυρώσουν την πολιτική τους υπόληψη. Ήξεραν, ή είχαν βάσιμες υποψίες ότι ήμασταν στρατευμένοι υπέρ της ελληνικής υπόθεσης, επικροτούσαν και συνεργάζονταν.

Το σχέδιο μου για την επιχείρηση στην Μακεδονία ήταν το εξής: να καταλάβουμε ένα πούλμαν με ξένους τουρίστες και να το οδηγήσουμε μακριά από τις συνήθεις διαδρομές των ταξιδιωτικών γκρουπ. Εκεί θα ακυρώναμε όλα τα διαβατήρια των επιβατών με μια σφραγίδα που θα έγραφε επάνω «ελληνική αντίσταση» στα Ελληνικά και στα Αγγλικά. Στο τέλος, θα διαφεύγαμε από την Ελλάδα διασχίζοντας τα σύνορα με την Γιουγκοσλαβία. Ελπίζαμε να μην χρειαστεί να ανοίξουμε το στόμα

μας, για να μην καταλάβουν την εθνικότητά μας. Επιδιώκαμε να δώσουμε την εντύπωση πως ήμασταν Έλληνες από εκείνα τα μέρη της Μακεδονίας, έτσι που να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι επρόκειτο για λαϊκό ξεσηκωμό.

Η κατάλληλη περιοχή έπρεπε να είναι κοντά στην μεθοριακή γραμμή με την Γιουγκοσλαβία ή με την Βουλγαρία. Αργότερα, καταλάβαμε ότι ο συλλογισμός μας ήταν μάλλον αφελής. Μια μεθόριος που χωρίζει τους δυο αντιμαχόμενους συνασπισμούς του Ψυχρού Πολέμου, το ΝΑΤΟ και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, ελέγχεται πάρα πολύ καλά. Θα ήταν καλύτερα να είχαμε διαλέξει άλλες περιοχές, ας πούμε την Ήπειρο, που ασφαλώς είναι πιο άγρια και λιγότερο ελεγχόμενη. Μα η κυκλοφορία εκεί ήταν πολύ περιορισμένη: πού θα βρίσκαμε τουριστικό πούλμαν στην Ήπειρο;

Η διαδρομή που έκαναν συνήθως τα τουριστικά πούλμαν ήταν κατά μήκος του άξονα Βελιγράδι – Θεσσαλονίκη. Είχαμε βάλει στο μάτι τα λεωφορεία που έρχονταν από τη Θεσσαλονίκη με κατεύθυνση το φυλάκιο των Ευζώνων. Την άνοιξη του '68, θυμάμαι ότι ήταν το ορθόδοξο Πάσχα, εγώ και άλλοι δυο σύντροφοι είχαμε πάει στη Μακεδονία για να σχηματίσουμε επί τόπου μίαν ιδέα. Έπρεπε να βρούμε το ακριβές σημείο της ενέδρας. Εγώ είχα πάει αεροπορικώς στην Αθήνα, σαν κανονικός τουρίστας. Εκεί είχα νοικιάσει ένα αυτοκίνητο και με αυτό πήγα στην Θεσσαλονίκη. Οι άλλοι δυο είχαν ακολουθήσει τον ίδιο δρόμο, αλλά ήρθαν για λογαριασμό τους με άλλο νοικιασμένο αυτοκίνητο.

Αποφύγαμε να συναντηθούμε στη Θεσσαλονίκη για να μην μας αντιληφθούν και δώσαμε ραντεβού έξω από την πόλη. Όταν μαζευτήκαμε, αρχίσαμε να κάνουμε βόλτες για να βρούμε το καταλληλότερο σημείο. Φτάσαμε ίσαμε το Κιλκίς, κοντά στα σύνορα με τη Βουλγαρία. Εκείνα τα μέρη προσφέρονταν διότι ήταν αρκετά απομονωμένα, αλλά υπήρχε και το μειονέκτημα ότι ήταν πολύ μακριά από τον κύριο δρόμο. Επιπλέον, η Βουλγαρία δεν παρείχε καμία εγγύηση. Ήταν δύσκολο να ξεφύγεις διασχίζοντας τα ελληνο-βουλγαρικά σύνορα. Η πιο αισιόδοξη έκβαση ήταν να περάσουμε κάποια χρονάκια στις βουλγαρικές φυλακές. Αργότερα, πληροφορηθήκαμε ότι η Βουλγαρία είχε παραδώσει Έλληνες αντιστασιακούς στη χούντα. Ένας από αυτούς ήταν ο Θεολόγος Ψαραδέλλης, που αργότερα δικάστηκε για συμμετοχή στην 17 Νοέμβρη και αθωώθηκε.

Ψάχναμε για κάποιο μέρος όπου θα μπορούσαμε να μπλοκάρουμε το τουριστικό πούλμαν χωρίς να μας διακρίνουν τα διερχόμενα αυτοκίνητα, διαφορετικά θα σήμαινε αμέσως συναγεμός. Η Θεσσαλονίκη ήταν κοντά,

δεν ήθελε και πολύ να στήσει αμέσως η αστυνομία μπλόκα στους δρόμους και να μας πιάσει. Έπρεπε, ύστερα, το μέρος αυτό να είναι κοντά σε έναν δευτερεύοντα δρόμο, κρυμμένο, που να οδηγεί σε κάποιο απομονωμένο σημείο, όπου θα αφήναμε την «υπογραφή» μας επάνω στα ξένα διαβατήρια.

Σταθήκαμε τυχεροί και βρήκαμε σχετικά εύκολα το κατάλληλο σημείο κοντά στο Πολύκαστρο. Εξερευνήσαμε όλη τη γύρω περιοχή και είδαμε ότι δεν υπήρχε εκεί κοντά χωροφυλακή. Βέβαια, η περιοχή δεν ήταν διόλου τουριστική και υπήρχε κίνδυνος τρεις ξένοι να μην περάσουν εντελώς απαρατήρητοι. Τελικά, όμως, φαίνεται ότι κανένας από μας δεν χτυπούσε στο μάτι, αφού δεν είχαμε προβλήματα. Εκτός από ένα τυχαίο περιστατικό που θα το πω αργότερα.

Φυλάω ακόμα τον τόμο με όλους τους χάρτες και τα σχεδιαγράμματα που είχαμε φτιάξει για την επιχείρηση. Μια πολύ λεπτομερής προετοιμασία. Είχαμε υπολογίσει ότι θα χρησιμοποιούσαμε τρία αυτοκίνητα. Το ένα θα προσποιόταν κάποια βλάβη για να αναγκάσει τον οδηγό του πούλμαν να φρενάρει. Ο οδηγός έπρεπε όχι μόνο να σταματήσει δίπλα στο αυτοκίνητο με την υποτιθέμενη βλάβη, αλλά και να ανοίξει τις πόρτες και να κατέβει. Από τα άλλα δυο αυτοκίνητα, που θα ήταν κρυμμένα πίσω από τα δέντρα, θα ξεπρόβαλλαν οι ένοπλοι σύντροφοι. Θα έμπαιναν στο πούλμαν, δύο θα ακινητοποιούσαν τον οδηγό, ένας θα έπιανε το τιμόνι και θα το πηγαίναμε εκεί που θέλαμε. Όλα αυτά μέσα σε ένα λεπτό.

Δεν προβλεπόταν χρήση των όπλων. Μονάχα σε περίπτωση ανάγκης και μόνο για αυτοάμυνα. Γι' αυτό τα είχαμε γεμίσει με σφαίρες, σε αντίθεση με την αεροπειρατεία, που ήταν άσφαιρα. Τα αυτοκίνητα θα τα νοικιάζαμε: δυο στην Ελλάδα κι ένα στα Σκόπια.

Αφού καθορίσαμε το σημείο όπου θα μπλοκάρουμε το λεωφορείο, ετοιμάσαμε τις σφραγίδες για να ακυρώσουμε τα διαβατήρια. Και τελικά, όλα εξαρτιόνταν από την ακριβή χρονομέτρηση του χρόνου που χρειαζόμασταν για να φτάσουμε στα σύνορα. Προσέχαμε ώστε τα αυτοκίνητα να μπορούν να βγουν απ' την Ελλάδα κανονικά, χωρίς προβλήματα με την πράσινη κάρτα ή με το δίπλωμα οδήγησης. Φυσικά, θα βγαίναμε ένας – ένας, όχι όλοι μαζί.

Σταθήκαμε, εντούτοις, τυχεροί και η αναγνώριση εδάφους πήγε καλά. Υπολογίσαμε καλά τα έξοδα μας, την κατάσταση των αυτοκινήτων, τους χρόνους και επιλέξαμε τις σωστές τοποθεσίες.

Κατά τη διάρκεια της αναγνώρισης πήραμε τα απαραίτητα συνωμοτικά μέτρα: πήγαμε χωριστά, μείναμε σε διαφορετικά ξενοδοχεία, κά-

ναμε ότι δεν γνωρίζομαστε, κ.λπ. Ύστερα, κάναμε μια μεγάλη βόλτα για να βρούμε το καταλληλότερο σημείο. Χρησιμοποιήσαμε την ίδια μέθοδο που χρησιμοποιούν στα ράλι: ένα ρολό χαρτί για αριθμομηχανές, όπου σημειώνεις τους δρόμους που σιγά – σιγά συναντάς. Αργότερα, στο σπίτι, περνούσαμε τις σημειώσεις μας στο χάρτη. Είχαμε δυο αυτοκίνητα νοικιασμένα στην Αθήνα, με τα οποία έπρεπε να κάνουμε και τη δοκιμή για τον τρόπο με τον οποίο μπορούσαμε να μπλοκάρουμε το πούλμαν. Χωριστήκαμε: εγώ κι ο Λορέντζο από τη μια, ο Φεντερίκο κι ο Καμίλλο από την άλλη. Αυτούς τους τελευταίους, λίγο αργότερα τους σταμάτησε μια περίπτωση της χωροφυλακής. Κι αυτό ήταν το ατυχές γεγονός που έλεγα: ήταν ένας λοχαγός και τρεις χωροφύλακες. Επρόκειτο για έλεγχο ρουτίνας σε παραμεθόριο περιοχή. Τους ρώτησαν τι γύρευαν εκεί. Έτσι ανακαλύψαμε ότι το παραμύθι που είχαμε ετοιμάσει ήταν πραγματικά απίστευτο: η δικαιολογία τους ήταν ότι είχαν χαθεί αναζητώντας το δρόμο για τη λίμνη της Οχρίδας, που απείχε περίπου 300 χιλιόμετρα. Τους πήγαν στο στρατώνα, αλλά ευτυχώς δεν τους έκαναν έρευνα. Αν ο λοχαγός είχε την περιέργεια να κοιτάξει μέσα στο αυτοκίνητο, ασφαλώς θα είχε βρει τους χάρτες και τα ρολά με τις σημειώσεις για τους δρόμους και άλλα πολύ ύποπτα πράγματα. Όχι όμως όπλα, γιατί δεν τα είχαμε μαζί μας. Στο τέλος, ο ίδιος ο λοχαγός τους είπε: «Εκείνο που μας έβαλε σε υποψία ήταν το αυτοκίνητό σας». Γιατί; «Διότι έχει πινακίδα της Αθήνας», απάντησε. Δεν ήταν φυσιο-λογικό πράγμα, κατά την αντίληψη του, ένα αυτοκίνητο με πινακίδα της Αθήνας να κυκλοφορεί σε εκείνα τα μέρη. Εμείς δεν θα το είχαμε ποτέ φανταστεί. Άντε να καταλάβεις τη νοοτροπία του χωροφύλακα. Θα μπορούσαμε να είχαμε νοικιάσει τα αυτοκίνητα στη Θεσσαλονίκη.

Είχαμε ευθύς εξαρχής αποκλείσει τη συμμετοχή Ελλήνων στην επιχείρηση. Ήταν πολύ επικίνδυνο. Φοβόμασταν τυχόν αντίποινα στις οικογένειες, ή και το ενδεχόμενο να υπήρχε και κανένας βαλτός. Η αλήθεια είναι ότι οι συνταγματάρχες χρειάστηκαν πολύ λιγότερο χρόνο για να στήσουν το δίκτυο των χαφιέδων τους στην Ιταλία, απ' ό,τι οι δημοκράτες για να οργανωθούν. Η περιβόητη Λέγκα, η Ένωση των χουντικών στην Ιταλία, σχηματίστηκε ήδη λίγες μέρες μετά το πραξικόπημα και άρχισε αμέσως να κατασκοπεύει τις δραστηριότητες των δημοκρατικών φοιτητών. Γι' αυτό και το δίκτυο των πληροφοριοδοτών τους ήταν εκτεταμένο και αποτελεσματικό.

Αλλά δεν ήταν απαραίτητος όρος η παρουσία Ελλήνων στο κομάντο. Και έτσι, με μια ομάδα αποτελούμενη μόνον από Ιταλούς, μπορούσαμε να κάνουμε τη δουλειά μας. Το ζητούμενο ήταν να δείξουμε και στους

Έλληνες δημοκράτες που ήταν στην Ιταλία την αλληλεγγύη μας στον αγώνα εναντίον της δικτατορίας. Δεν ήταν απαραίτητο να ήταν Έλληνες οι δράστες.

Είμαι ακόμη πεπεισμένος ότι ήταν μια πολύ καλά οργανωμένη επιχείρηση. Δεν έχω αμφιβολία ότι όλα θα πήγαιναν τέλεια. Δεν πιστεύαμε ότι η αστυνομία ήταν σε θέση να αντιδράσει τόσο αστραπιαία ώστε να μας δημιουργήσει προβλήματα. Το χτύπημά μας θα τους αιφνidiaζε, σε μια περιοχή που ελεγχόταν ελάχιστα. Έστω κι αν, σε τελευταία ανάλυση, υπάρχουν τόσο αστάθμητοι παράγοντες, που ποτέ δεν μπορείς να είσαι απόλυτα βέβαιος. Επί παραδείγματι, μόνον πρόσφατα ανακάλυψα ότι τότε υπήρχαν τα T.E.A., ένα κατάλοιπο του εμφυλίου πολέμου: ένοπλοι πολιτοφύλακες, επιμελώς επιλεγμένοι στη βάση της αφοσίωσής τους στο καθεστώς, που έλεγχαν ακόμη και τις πιο απομακρυσμένες περιοχές. Η αλήθεια είναι ότι δεν γνωρίζαμε αρκετά καλά την Ελλάδα κι αυτό ήταν ένα σοβαρό μειονέκτημα.

Είχα δοκιμάσει να εμπλέξω στην επιχείρηση και μερικούς σοσιαλιστές παράγοντες της Φλωρεντίας, όπως ο Βάλντο Σπίνι, κορυφαίος εκπρόσωπος της αριστεράς πτέρυγας και μετέπειτα αναπληρωτής γραμματέας του κόμματος. Ήταν άνθρωπος που ανήκε ασφαλώς στο ίδιο πολιτικό ρεύμα με μας, αλλά τελικά δεν έγινε τίποτα. Η αλήθεια είναι ότι πρόκειται για διανοούμενο και όχι για άνθρωπο της δράσης. Η γυναίκα του μας υποστήριξε με μεγαλύτερο ενθουσιασμό.

Βρισκόμουν στη Ρώμη για να συντονίσω την επιχείρηση επί τόπου. Μεγάλο μέρος του χρόνου που έμεινα τη Ρώμη τον είχα περάσει να στήσω την κατάλληλη υποδομή, ώστε η ιταλική αστυνομία να μην μπορεί να επισημάνει το κέντρο που συντόνιζε από εκεί την επιχείρηση στη Ελλάδα. Βέβαια, τον Δεκαπενταύγουστο, το να βλέπεις κατακαλόκαιρα κάποιον κλεισμένο συνεχώς μέσα σε ένα διαμέρισμα, είναι πολύ ύποπτο. Ασφαλώς ο θυρωρός θα αναρωτήθηκε τι συνέβαινε. Για καλή μας τύχη δεν έτρεξε να το αναφέρει στο κοντινότερο αστυνομικό τμήμα.

Τη νύχτα της 21^{ης} Αυγούστου άκουσα ραδιόφωνο. Έμαθα ότι οι Σοβιετικοί είχαν εισβάλει στην Τσεχοσλοβακία. Λίγες μέρες αργότερα το Βελιγράδι κινητοποίησε τις ένοπλες δυνάμεις του. Οι δικοί μας βρίσκονταν ήδη στα Σκόπια. Όλη η τουριστική κίνηση ήταν μπλοκαρισμένη. Δεν μπορούσαμε πια να περάσουμε τα σύνορα. Και στην ίδια τη Γιουγκοσλαβία οι έλεγχοι ήταν πλέον πολύ πιο αυστηροί. Μια ομάδα έπρεπε να μείνει στα Σκόπια, αλλά οι άλλοι έπρεπε να κατεβούν στην Ελλάδα κουβαλώντας τα όπλα μαζί τους. Αν μας ανακάλυπταν θα είχαμε μεγάλα προβλήματα. Αν μας ανακάλυπταν οι Γιουγκοσλάβοι ήταν

χειρότερα από το να μας πιάσουν οι Έλληνες. Οι σύντροφοι στα Σκόπια με ειδοποίησαν: μου είπαν ότι η κεντρική πλατεία ήταν γεμάτη διαδηλωτές που φώναζαν συνθήματα εναντίον των Σοβιετικών. Ήταν βαρύ το πλήγμα. Έπρεπε να διαλύσουμε στα βιαστικά μια επιχείρηση που είχαμε χρειαστεί έναν ολόκληρο χρόνο για να τη στήσουμε. Αλλά η λογική μου επέβαλε να διατάξω την αποστράτευση. Στους συντρόφους, για να είμαι ειλικρινής, δεν καλάρεσε διόλου αυτό. Η συμφωνία πρόβλεπε ότι θα έπρεπε να τηλεφωνούν σε προκαθορισμένες ώρες. Εκείνοι που βρίσκονταν ήδη στην Ελλάδα έστησαν έναν καθγά που δεν είχε τελειωμό. Τελικά, όμως, αναγκάστηκαν να συμβιβαστούν και να εγκαταλείψουν την επιχείρηση. Οι άλλοι στα Σκόπια έδωσαν πίσω το αυτοκίνητο και γύρισαν με το τρένο. Εκείνοι που ήταν ήδη στην Ελλάδα γύρισαν με τα αυτοκίνητα, πάλι μέσω Γιουγκοσλαβίας. Επέστρεψαν με τα όπλα. Δεν μπόρεσα να τους δώσω εντολή να ξεφορτωθούν τα όπλα και τα έφεραν μαζί τους, καλά κρυμμένα στο δάπεδο του αυτοκινήτου, ένα Άλφα Ρομέο Τζούλια. Μερικά από αυτά ήταν καλά και ακριβά όπλα, λυπόμουν να τα χάσουμε. Το ρίσκο ήταν ασφαλώς μεγάλο, αλλά για καλή μας τύχη δεν τους έψαξαν.

Όταν γύρισαν στη Φλωρεντία, τους έβαλα και μου διηγήθηκαν την ατμόσφαιρα που επικρατούσε στη Γιουγκοσλαβία τη μέρα της κινητοποίησης, που είχε πάρει εντυπωσιακές διαστάσεις. Μου είπαν ότι οι Γιουγκοσλάβοι ήταν έτοιμοι να πολεμήσουν ενάντια στους Σοβιετικούς. Τεράστιες διαδηλώσεις γίνονταν στα Σκόπια, στο Βελιγράδι, σε όλες τις πόλεις. Εγώ φυσικά παρακολουθούσα τι συνέβαινε μετά την εισβολή στην Πράγα, αλλά δεν μπορούσα να φανταστώ τον αντίκτυπο που είχε στη Γιουγκοσλαβία. Εκείνο όμως που έμεινε μέσα μου ήταν η πικρία για την αποτυχία της επιχείρησης Πολύκαστρον.